

AART ARNOU VAN SCHELVEN

10 NOV. 1880 — 19 MEI 1954

Ruim een kwarteeuw lang, van 1918 tot zijn, formeel vrijwillig, ontslag in 1945, is van Schelven hoogleraar in de geschiedenis geweest aan de Vrije Universiteit.

De tegenwoordige generatie van studenten heeft hem niet meer gekend. Trouwens, hoevelen van vroegere generaties zijn hem werkelijk na gekomen? Bij alle hoffelijkheid en gemakkelijheid in de omgang, die hem eigen waren, bewoog hij zich binnen een cirkel, waarin hij maar weinigen toeliet. Deze reserve kon de indruk wekken, heeft ook vaak de indruk gewekt, van hooghartigheid. De laatste was hem misschien niet geheel vreemd, maar zijn terughouding kwam toch veeleer daaruit voort, dat deze aristocraat naar de geest tot elke prijs zijn onafhankelijkheid van oordeel wilde bewaren. Hij stond kritisch tegenover allerlei, dat „men”, ook in gereformeerde kring, als vanzelfsprekend aanvaardde, en schroomde niet, daarvoor uit te komen.

Dergelijke figuren kunnen licht in een zeker isolement raken, met alle gevaren van dien. Van Schelven is daar niet aan ontkomen. Hier ligt mede de verklaring van zijn houding tijdens de bezetting. Ik wil haar niet verontschuldigen. Te levendig herinner ik mij trouwens de pijnlijke teleurstelling, ook van degenen die hem hoogachtten, toen zijn aansluiting bij het Nationaal Front bekend werd. Hier wreekte zich, dat hij min of meer losgeraakt was van de gemeenschap, waartoe hij toch krachtens zijn diepste overtuiging behoorde. Daardoor miste hij een houvast, dat voor anderen van onschatbare betekenis is geweest. Maar hoe dit ook zij, wie hem kenden hebben geen ogenblik getwijfeld aan de eerlijkheid van zijn motieven, noch aan de oprechtheid van zijn vaderlandsliefde en van zijn afkeer van de nationaal-socialistische knechting van de geest.

Na de bevrijding kwam aan de academische loopbaan van Van Schelven een voortijdig einde. Over zijn laatste levensjaren heeft dientengevolge een schaduw gelegen. Niettemin bleef zijn geestkracht ongebroken, en heeft hij onverpoosd doorgewerkt, voor zover de toenemende zwakheid van zijn gestel het hem veroorloofde.

Nog in 1951 verscheen, acht jaar na het eerste, het tweede deel van „Het Calvinisme gedurende zijn bloeitijd.” Dit, helaas onvoltooid gebleven werk, waarvoor hij vele jaren lang het materiaal verzameld had, is wel de waardevolste vrucht van zijn arbeid als historicus geweest. Onder de vele studies over het Calvinisme neemt het een geheel eigen plaats in, doordat het een gedetailleerd beeld geeft, uit

vele bronnen opgebouwd, van het Calvinisme als cultuurverschijnsel. In dergelijke onderwerpen van geesteshistorische aard voelde Van Schelven zich bij uitstek thuis. Kerkhistoricus van huis uit, heeft hij zich altijd aangetrokken gevoeld tot de bestudering van die verschijnselen, die innig samenhangen met godsdienstige overtuigingen. Niet beginselen en stelsels in abstracto, maar hun invloed op de gang der geschiedenis wilde hij onderzoeken. Op dit moeilijke terrein heeft hij zich bewogen met een vaardigheid, die hem een eervolle plaats onder de Nederlandse historici verzekerde.

Het meest gelezen is ongetwijfeld zijn biografie van Willem van Oranje: een eerlijk en kundig boek, dat zonder ooit tot onwezenlijke heldenverering te vervallen, getuigt van liefde voor de grootste en nobelste der Oranjes.

Hetzelfde geldt van de levensbeschrijving van Marnix van Sint-Aldegonde, al vormt deze biografie, met haar in de tekst verwerkte verantwoording van de resultaten, waartoe zijn onderzoek de schrijver bracht, aantrekkelijker lectuur voor de kenner dan voor de „leek“.

Behalve deze grotere werken en een omvangrijk proefschrift heeft Van Schelven nog verscheidene kleinere geschriften en een zeer groot aantal artikelen gepubliceerd, soms vrij uitvoerige, waarvan maar een gering gedeelte verzameld is in de bundel met de karakteristieke titel „Uit de strijd der geesten.“ Ook daarvan houdt het merendeel zich bezig met de ideeëngeschiedenis van de 16de en 17de eeuw. Alle samen vormen zij een indrukwekkend oeuvre.

Van Schelven was vóór alles geleerde. Hij verstond echter ook de kunst, zijn leerlingen te stimuleren tot eigen wetenschappelijk werk. Gezien het geringe aantal studenten in de geschiedenis zijn er betrekkelijk veel proefschriften onder zijn leiding tot stand gekomen. Wie bij hem gepromoveerd zijn herinneren zich met grote erkentelijkheid zijn nimmer aflatende belangstelling, die over dode punten heenhielp met aanmoediging en raad. Nooit deden zij een vergeefs beroep op zijn steun; integendeel zouden verscheidene dissertaties ongeschreven zijn gebleven, indien zijn herhaalde aansporing had ontbroken.

In elke biografie herkent men de beschrevene en de beschrijver. Vergis ik mij niet, dan vinden we in het levensverhaal, dat Van Schelven van Marnix gaf, verscheidene trekken van zijn eigen beeld terug. Geen wonder, want ze zijn verwante geesten, en zelfs in hun lotgeval zien we soms treffende overeenkomst. In elk geval geloof ik, dat er van Van Schelven geen juister korte typering mogelijk is, dan die hij zelf van Marnix gaf: Nederlands gentleman-Calvinist. H. S.